

GRA EDUKACYJNA GRA W KOLORY, CZYLI POMALUJMY „PANA TADEUSZA”

Autor: Elżbieta Ciemięga – nauczycielka w Liceum
Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Lubaczowie

Gra w kolory, czyli pomalujmy „Pana Tadeusza” to scenariusz lekcji skierowany do uczniów klas drugich szkół ponadpodstawowych. Przygotowany plan uwzględnia zajęcia bazujące na dydaktyce interaktywnej, wykorzystującej m.in. komputery, smartfony czy aplikacje. Zaplanowana lekcja ma formę konkursu, w którym podzieleni na grupy uczestnicy wykonują zadania związane z „Panem Tadeuszem”, a także z poruszaną na zajęciach problematyką kolorów zawartą w dziele. Scenariusz przeznaczony jest do wykorzystania na lekcji języka polskiego lub na zajęciach pozalekcyjnych.

UCZESTNICY

Uczniowie klasy 2 szkoły ponadpodstawowej.

CZAS LEKCJI

2 x 45 minut.

CELE OGÓLNE

- inne spojrzenie na tekst wieszczca;
- zapoznanie ze znaczeniem kolorów w romantyzmie;
- wykorzystanie materiałów interaktywnych w pracy nad lekturą;
- ukazanie możliwości wykorzystania współczesnych technologii w analizie dzieła literackiego.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- a) selekcjonuje informacje i korzysta z zasobów internetu, aplikacji webowych;
- b) porządkuje i opracowuje materiał lekturowy;
- c) odczytuje symboliczne znaczenie kolorów dla treści utworu literackiego;
- d) odnajduje w tekście literackim znaki i symbole, które wzbogacają jego treść;
- e) wykonuje zadania w dostępnych aplikacjach;
- f) pracuje w grupie i odpowiednio wchodzi w role społeczne;
- g) docenia wartość estetyczną epopei narodowej;
- h) zna i rozumie treść dzieła Adama Mickiewicza;
- i) dostrzega ponadczasowy charakter utworu romantycznego;
- j) zauważa możliwości wykorzystania współczesnych technologii w analizie epopei.

PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI

Potrzebne materiały: pięć komputerów z dostępem do internetu; smartfony; program Calameo; aplikacje: LearningApps.org, Educaplay, Wheel Decide, Pixel Art, Moje Fiszki; ilustracje z serwisu Wikizródła.

BIBLIOGRAFIA

- a) B. Boryczka, „Praktyczny przewodnik po Internecie dla bibliotekarzy”, Wydawnictwo Branta, Warszawa 2003.
- b) M. Danieluk, „Aplikacje polecane do każdej szkoły” [online: <https://linkd.pl/2fcc>, dostęp dn. 15.04.2020].
- c) W. Kopaliński, „Słownik symboli”, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1990.
- d) A. Mickiewicz, „Pan Tadeusz”, Wydawnictwo MG, Kraków 2014 (wydanie ilustrowane).
- e) S. Skwarczyńska, „Wartość treściowa kolorów w romantyzmie a dzisiaj”, „Pamiętnik Literacki” XXIX/1932.

PRZEBIEG LEKCJI

Część wstępna:

Przedstawienie zagadnienia będącego tematem lekcji:

1. Na dwa tygodnie przed planowaną lekcją uczniowie otrzymują od nauczyciela zadanie polegające na wypisaniu z poszczególnych ksiąg „Pana Tadeusza” wszystkie występujące w nich kolory.
2. Ukazanie uczniom znaczenia kolorów dla romantyków oraz zwrócenie uwagi na pamięć kolorystyczną Mickiewicza, z odwołaniem do artykułu S. Skwarczyńskiej.
3. Przekazanie uczniom interaktywnej ulotki, stworzonej w programie Calameo: <https://www.calameo.com/books/001949549359386da4961>. Chętnym można rozdać ją także w formie papierowej. Przykład poniżej:

ULUBIONE KOLORY ROMANTYKÓW

Reakcją romantyków na zmiany zachodzące w świecie był kult świata, zewnętrzny, kult przyrody, upojenie światłem, barwą, kształtem.

Romantycy chodzili po świecie z otwartymi oczami. Widzieli coraz więcej, uwielbiali kolory.

Romantyzm kultywował kolory **BŁĘKITNE**, które symbolizowały częściej dla indywidualizmu, pozaziemskości. Były synonimami raju. Kolor niebieski oznaczał też wyobraźnię.

Wiele innych kolorów wywodził romantycy właśnie z niebieskich (błękitnych).

I tak np.. Modny wówczas kolor **FIOLETOWY** nie istniał jako samodzielny, gdyż romantycy słabo odcinali go od kolorów niebieskich. Poza tym czuli estetyczną niechęć do fioleto jako koloru niosącego ujemny walor uczuciowy.

Odcień sympatyczny miały dla romantyków takie potracenia kolorystyczne, jak: **AMETYSTOWY** i **FIOLETKOWY**.

Romantyzm wskrzesił też na nowo kolor nazwany **BŁAWATNYM** (jaśniejszy od błękitu).

Kolor granatowy (też odmiana niebieskiego) ma walor **CIEMNOCZERWONY** przechodzący w **GRANAT**. **NIEBIESKI** często przechodzi w **SINI, SIWY** lub **WYBLAKŁY**.

Często pojawiały się różne odcienie **BIELI** (**PERŁOWY, MARMUROWY, SZARY**). Kolorowi perłowemu nadawano często wartość białą lub szarą w zależności od skłonności uczuciowej. Rzeczy sympatyczne są perłowo białe, antypatyczne, brzydkie perłowo szare.

Wszelki kolor otrzymywał także polysk. Kolor biały często przekształcał się w **SREBRNY** i **ZŁOTY**, występujące wymiennie.

W tekstach romantycznych spotykany jest kolor **OGNISTY** (dzisiejszy pomarańczowy; pomarańczowego romantycy nie znali; wprowadził go dopiero Mickiewicz), zaś kolor **CZERWONY** często określany jest jako **KRAŚNY**.

Bardzo popularne było w romantyzmie (zgodnie z duchem epoki) mieszanie kolorów (synkretizm). W wyniku tego powstały:

kolor **KRAŚNY** lub **PSTRY** (z przewagą kolorów jaskrawych),
RÓŻANY — jak dzisiejszy różowy,

MAJOWY — kolor soczystej zieleni, dla romantyków symbol młodości i świeżości.

Stefania Skwarczyńska, Wartość treściowa kolorów w romantyzmie a dzisiaj, Pamiętnik Literacki XXIX/ 1932

Z drugiej strony ulotki, którą otrzymują uczniowie, są informacje na temat symboliki kolorów w literaturze (na podstawie „Słownika symboli” W. Kopalińskiego). Przykład poniżej:

SYMBOLIKA KOLORÓW WG „SŁOWNIKA SYMBOLI” W. KOPALIŃSKIEGO	
KOLOR	ZNACZENIE SYMBOLICZNE
CZERWONY	szczęście twórczość natchnienie los miłość
ZIELONY	bogactwo pamięć odrodzenie zmartwychwstanie
NIEBIESKI	duchowość spokój wiara
ZŁOTY	najwyższe wartości nieśmiertelność godność majestat
BIAŁY	szlachectwo doskonałość pokój
SREBRNY	sprawiedliwość duch wewnętrzny mądrość
ŻÓŁTY	gościnność pokój obluda duch
CZARNY	zło śmierć nienawiść powaga

4. Przed planowaną lekcją sala, w której będą odbywać się zajęcia, zostaje udekorowana różnokolorowymi akcentami i ilustracjami do „Pana Tadeusza”.

ROZPOCZĘCIE ROZGRYWKI

1. Podział klasy na 4-5 grup nominalnych. Każda grupa wybiera swojego lidera, który będzie kierował jej pracą.
2. Poinformowanie uczniów o tym, że lekcje będą miały formę konkursu, polegającego na wykonywaniu interaktywnych zadań, dotyczących treści lektury oraz poruszanej na lekcjach problematyki kolorów. Zadania będą punktowane w dwóch kategoriach – uwzględniającej poprawność i czas ich wykonania. Informujemy uczniów, że najwyżej punktowane będzie zadanie trzecie sprawdzające wiedzę z treści lektury. Grupa, która jako pierwsza wykona dane polecenie, otrzymuje pięć punktów. Drugie miejsce to cztery punkty, trzecie miejsce – trzy itd. Za poprawność wykonania każdego zadania drużyna może otrzymać od zera do pięciu punktów. Punktacja (przykład poniżej) zostaje umieszczona w widocznym dla uczestników miejscu.

ZADANIE	CZAS	POPRAWNOŚĆ
1	1-5 pkt.	0-5 pkt.
2	1-5 pkt.	0-5 pkt.
3	1-5 pkt.	0-5 pkt.
4	1-5 pkt.	0-5 pkt.
RAZEM:	20	20

Przeliczenie punktów na ocenę (według SSO):

- a) od 13 pkt. – dopuszczający (33%);
- b) od 20 pkt. – dostateczny (51%);
- c) od 30 pkt. – dobry (76%);
- d) od 36 pkt. – bardzo dobry (91%);
- e) celujący – dla grupy, która zdobędzie najwięcej punktów (91% i więcej) oraz wykona zadanie dodatkowe.

ETAPY GRY

Zadanie pierwsze

Postępując się informacjami zebranymi w domu oraz wiadomościami z tekstu, grupy wykonują pierwsze zadanie przygotowane w aplikacji LearningApps. Polega ono na przyporządkowaniu zestawów kolorów do właściwych ksiąg „Pana Tadeusza”. Uczniowie wykonują zadanie na komputerze lub skanują kod QR i rozwiązują je na smartfonach:

Link ukryty pod kodem QR: <https://learningapps.org/display?v=pfmkcjhnj19>.

Kolorowe księgi wieszczka

2019-11-29

Zadanie drugie

Grupa, która wykona poprawnie powyższe zadanie, przechodzi do następnego. Uczestnicy ustalają, które kolory są dominujące w danej księdze i jakie ma to znaczenie dla wymowy tekstu. Polecenie wykonują w aplikacji Educaplay: <https://linkd.pl/s2zm>.

Zadanie trzecie

Grupy przystępują do wykonania trzeciego zadania. Uczestnicy z każdej drużyny kręcą kołem fortuny przygotowanym w aplikacji Wheel Decide: <https://shares/a3uhJQ>. Uczeń za pomocą koła losuje księgę, a następnie odpowiada na „kolorystyczne” pytanie związane z jej treścią. Do tego zadania przygotowanych zostaje 12 pytań (po jednym z każdej księgi) w aplikacji Moje Fiszki. Drukujemy pięć zestawów fiszek z pytaniami, ponieważ koto może wskazać każdej grupie tę samą księgę.

<p>Księga I Ale myśl twarz nadobną odgadywać zwykła: Myślił, że pewnie miała czarniutkie oczęta, Białą twarz, usta kraśne jak wiśnie bliźnięta; U tej znalazł podobne oczy, usta, lica. W wieku może by była największa różnica: Ogrodniczka dziewczynką zdawała się małą, A pani ta niewiastą już w latach dojrzałą;</p> <p><i>O kim rozmyśla Tadeusz?</i></p>	<p>Księga II Wieża zdała się dwakroć wyższa, bo stercząca Nad mgłą ranną; dach z blachy złocił się od słońca, Pod nim błyszcząca w kratkach reszta szyb wybitych, Łamiąc promienie wschodu w tęczach rozmaitych; Niższe piętra oblała tumanu powłoka...</p> <p><i>Jaką budowlę podziwiał Hrabia?</i></p>
<p>Księga III Nad alabastrowymi stronicami księgi, Wity się czarne pukle i różowe wstęgi. W szmaragdzie bujnych traw, na krwawnikowym szalu, W sukni długiej, jak gdyby w powłoce koralu, Od której odbijał się włos z jednego końca, Z drugiego czarny trzewik; po bokach błyszcząca Śnieżną pończoszką, chustką, białością rąk, lica, Wydawała się z dala jak pstra gąsienica...</p> <p><i>Kto duma podczas grzybobrania?</i></p>	<p>Księga IV Zmykali. Zwierz za nimi wspiął się, już pazury Zahaczał, chybił, podbiegł, wspiął się znów do góry I czarną łapą sięgał Hrabiego włos płowy. Zdarłby mu czaszkę z mózgow jak kapelusz z głowy, Gdy Asesor z Rejentem wyskoczyli z boków...</p> <p><i>Jaki zwierz zagraża Hrabiemu?</i></p>

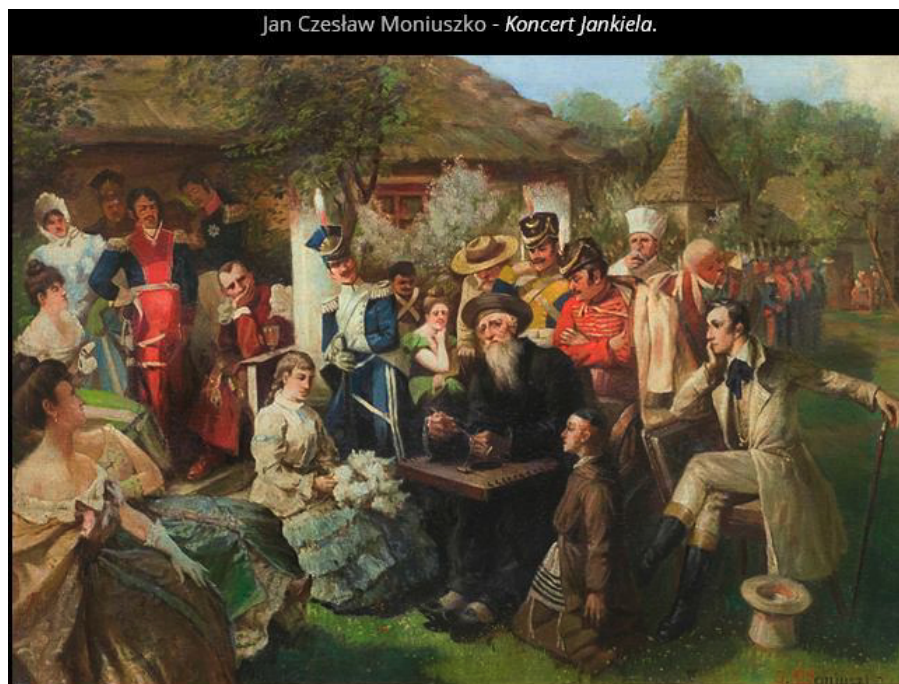

<p>Księga V Czerpie z sita i sypie na skrzydła i głowy, Ręką jak perty białą, gęsty grad pertowy Krup jęczmiennych: to ziarno godne pańskich stołów, Robi się dla zaprawy litewskich rosotów; Zosia je wykradając z szafy ochmistryni Dla swego drobiu, szkodę w gospodarstwie czyni. O jakiej porze dnia Zosia dokarmia swoje ptactwo?</p>	<p>Księga VI Po strzechach gumien niby ogrody wiszące Różnych roślin, pokrzywa i krokos czerwony, Żółta dziewanna, szczyru barwiste ogony, Gniazda ptastwa różnego, w strychach gotębni, W oknach gniazda jaskótcze, u progu króliki Białe skaczą i ryją w niedeptanej darni. Słowem: dwór na kształt klatki albo królikarni. Czyj dom tak się wyróżnia w zaścianku?</p>
<p>Księga VII Wyjął goździe, wnet z szumem trysnęły trzy strugi, Jeden biały jak srebro, krwawnikowy drugi, Trzeci żółty; troistą grają w górze tęczę, A spadając w sto kubków, we sto szklanek brzęczą. Wre szlachta. Tamci piją, ci Hrabiemu życzą Lat setnych, wszyscy: «Hejże na Soplicę!» krzyczą. Gdzie szlachta szykuje atak na Soplicę?</p>	<p>Księga VIII Modrą piersią jęk wydał cichy, uroczysty; [...] Odpowiedział mu krzykiem żałośnie namiętym: [...] Oba chóry zgodzone w dwa wielkie akordy. Ten <i>fortissimo</i> zabrzmiał, tamten nuci z cicha; Ten zdaje się wyrzekać, tamten tylko wzdycha...</p> <p>Czyja to „wieczorna rozmowa”?</p>
<p>Księga IX Przeleciała po zamkach wzdłuż nitka ognista, I z czarnych rur wytkniętych świsnęło kul trzysta. Trzech jezdnych padło rannych, jeden trupem leży. Padł koń Hrabi, spadł Hrabia; Klucznik krzycząc bieży Na ratunek, bo widzi: jegry na cel wzięli Ostatniego z Horeszków, chociaż po kądzieli. Kto dowodził atakującym wojskiem?</p>	<p>Księga X Właśnie już noc schodziła i przez niebo mleczne, Różowe, biegą pierwsze promyki słoneczne. Wpadły przez szyby jako strzały brylantowe, Odbity się na łożu o chorego głowę I ubrały mu złotem oblicze i skronie, Że błyszczał jako święty w ognistej koronie. Czyją śmierć zapowiada świt?</p>
<p>Księga XI To powiedziałwszy, order wydobyl z pokrowca, I zawiesił na skromnym krzyżyku grobowca Uwiązaną w kokardę wstążeczkę czerwoną I krzyż biały gwiazdzisty ze złotą koroną; Przeciw słońcu promienie gwiazdy zajaśniały Jako ostatni odbłysek ziemskiej Jacka chwaty. Jaki order otrzymuje pośmiertnie Jacek?</p>	<p>Księga XII Poloneza czas zacząć. [...] Dano hasło, zaczęto taniec: on prowadzi. Nad murawą czerwone potyskają buty, Bije blask z karabeli, świeci się pas suty, A on stąpa powoli, niby od niechcenia: Ale z każdego kroku, z każdego ruszenia, Można tancerza czucia i myśli wyczytać. Kto „prowadzi” poloneza?</p>

Zadanie czwarte

Zadanie czwarte jest już w zasadzie rozrywką dla grup. Zgodnie z tematem lekcji uczniowie malują „Pana Tadeusza”. W tym celu pobierają na smartfony aplikację Pixel Art, która pozwala tworzyć cyfrowe malowanki z wybranych przez siebie zdjęć. Wprowadzają obraz Jana Czesława Moniuszki „Koncert Jankiela” (dostępny w domenie publicznej, z możliwością korzystania bez ograniczeń) i kolorują go.

ZAKOŃCZENIE

1. Posumowanie konkursu. Ocena pracy poszczególnych grup.
2. Wspólne ustalenie, który kolor jest dominujący w całej epopei.
Odpowiedź: kolory złoty i srebrny, których romantycy używali wymiennie. Można się było tego domyślić, ponieważ zaznaczył to Mickiewicz już w Inwokacji: „Wyzłaczanych pszenicą, posrebrzanych żytem...”.
3. **Wniosek:** dominujące w epopei kolory wskazują na próbę przechowania i przekazania duchowych wartości oraz tradycji narodowej poprzez zapamiętanie ojczystych kolorów.